

مناقشه قره باغ و 20 سال مذاکرات نافرجام

مرحله جدید مذاکرات «المار محمدیاراف» و «ادوارد نعلبندیان» وزیران امور خارجه جمهوری آذربایجان و ارمنستان شنبه این هفته برای بررسی راهکارهای برای حل مناقشه قره باغ که بعد از 20 سال همچنان لاینحل مانده است، در حاشیه مجمع عمومی سازمان ملل متحد در نیویورک برگزار شد.

آران نیوز در پی این مذاکرات بلافاصله روسای آمریکایی، روسی و فرانسوی گروه میانجی مینسک سازمان امنیت و همکاری اروپا با صدور بیانیه مشترک هدف اصلی این مذاکرات را تدارک مقدمات دیدار آتی «الهام علی اف» و «سرژ سارکیسیان» روسای جمهوری آذربایجان و ارمنستان و نیز بررسی شرایط فعلی در منطقه مورد مناقشه قره باغ اعلام کردند. مناقشه میان ارمنستان و جمهوری آذربایجان بر سر منطقه قره باغ کوهستانی نزدیک به 29 سال است که ادامه دارد و تلاش های بین المللی که از 20 سال پیش - سال 1997 میلادی - برای حل و فصل این مناقشه که یکی از معضلات عمده منطقه قفقاز جنوبی به شمار می رود تا به حال نتیجه ای نداشته است.

** 52 نشست و مذاکره بی حاصل میان رهبران دو کشور روسای جمهوری آذربایجان و ارمنستان با میانجیگری گروه مینسک سازمان امنیت و همکاری اروپا در 17 سال گذشته یعنی بین سال های 1998 تا 2016 میلادی 52 بار دیدار و راههای حل مناقشه قره باغ را بررسی کرده اند، اما تا به حال پیشرفتی در حل این مناقشه مشاهده نشده است. در حال حاضر وضعیت در منطقه مورد مناقشه قره باغ و بطور کلی در امتداد مرزهای مشترک جمهوری آذربایجان و ارمنستان بسیار متشنج است، نقض روزانه بیش از 100 بار رژیم آتش بس در نقاط مختلف مرز مشترک دو کشور و وقوع تلفات جانی در برخی مواقع بیانگر این واقعیت است. به عقیده کارشناسان در شرایط متشنج کنونی هر لحظه امکان بروز درگیری نظامی گسترده وجود دارد.

** قطعنامه های بین المللی بدون ضمانت اجرایی مناقشه قره باغ در سال 1988 میلادی آغاز و در آستانه فروپاشی شوروی در سال 1992 میلادی به درگیری نظامی میان جمهوری آذربایجان و ارمنستان کشید. سازمان امنیت و همکاری اروپا که در سال 1992 میلادی میانجیگری حل این مناقشه را بر عهده داشت، قادر به توقف این درگیری در آن زمان نشد و با ادامه این درگیری ها تا سال 1994 میلادی، منطقه قره باغ کوهستانی جمهوری آذربایجان و هفت شهرستان دیگر در همجواری آن به کنترل نیروهای ارمنی درآمد و نزدیک به یک میلیون شهروند جمهوری آذربایجان از خانه و کاشانه خود در قره باغ اخراج شدند که در حال حاضر نیز در شهر و شهرستانهای مختلف جمهوری آذربایجان بعنوان آوارگان جنگی اسکان دارند. شورای امنیت سازمان ملل متحد در سال 1993 میلادی با صدور چهار قطعنامه خواستار خروج بدون قید و شرط نیروهای ارمنستان از سرزمین های جمهوری آذربایجان شد ولی این قطعنامه ها تا به حال اجرا نشده است.

در سال 1994 میلادی بر اثر تلاش های بین المللی، توافقنامه برقراری رژیم آتش بس میان جمهوری آذربایجان و ارمنستان در شهر بیشکک قرقیزستان به امضا رسید و درگیری های نظامی دو ساله که منجر به تلفات جانی زیادی در هر دو طرف شد، پایان یافت. با وجود اینکه در سال 1997 میلادی آمریکا، فرانسه و روسیه ریاست مشترک در گروه میانجی مینسک سازمان امنیت و همکاری اروپا برای حل مناقشه میان جمهوری آذربایجان و ارمنستان بر عهده گرفتند و امیدها برای حل این مناقشه با حضور قدرت های جهان وجود داشت، ولی تلاش های میانجیگران بین المللی تا به حال نتیجه ای نداشته است.

** مناقشه قره باغ عرصه رقابت قدرت های جهانی برخی از کارشناسان بر این باورند که بین المللی شدن حل مناقشه قره باغ و دخالت قدرت های جهانی در این راستا نه تنها به حل و فصل مناقشه کمک نکرده بلکه منجر به پیچیده تر شدن اوضاع هم شده است. به عقیده این کارشناسان، قدرت های جهانی که بیشتر به دنبال تامین منافع خود در منطقه هستند، تمایل به ادامه وضعیت موجود دارند تا بتوانند از شرایط بحرانی بعنوان اهرم فشار به دو کشور قفقاز جنوبی یعنی جمهوری آذربایجان و ارمنستان استفاده کنند.

آخرین دیدار روسای جمهوری آذربایجان و ارمنستان در ماه ژوئن سال 2016 میلادی با حضور رئیس جمهوری روسیه در شهر سنت پترزبورگ و بدون هیچ دستاوردی برگزار شد. ** مواضع متفاوت دو کشور برای حل مناقشه با وجود اینکه میانجیگران بین المللی در سال 2007 میلادی طرح ویژه موسوم به 'طرح مادرید' برای حل مناقشه میان جمهوری آذربایجان و ارمنستان را تدوین و به طرفین مناقشه ارایه کردند ولی وجود اختلاف عمیق در مواضع دو کشور مانع حل این مناقشه می شود.

جمهوری آذربایجان که حل مناقشه قره باغ را در اولویت سیاست خارجی خود اعلام کرده است، خواستار حل این مناقشه بر اساس اصل تمامیت ارضی کشورها می باشد و آن را مطابق موازین حقوق بین المللی می داند. ارمنستان نیز خواستار حل مناقشه بر اساس اصل حق ملتها برای تعیین سرنوشت خود می باشد که با اصل تمامیت ارضی کشورها بطور کامل مغایرت دارد. نبود توافق میان طرفین مناقشه در این دو اصل عمده موجب کاهش امیدها برای رفع این معضل اصلی منطقه می شود.

کارشناسان همچنین بر این باورند که همراه با بین المللی شدن حل این مناقشه، نبود اعتماد میان طرفین و نیز ترویج متقابل تنفر نسبت به یکدیگر در هر دو کشور یکی از موانع عمده حل این مناقشه است.

به هر حال ارمنستان حاضر نیست نیروهای خود را از سرزمینهای جمهوری آذربایجان خارج کند و جمهوری آذربایجان نیز همواره اعلام کرده است، اشغال بخشی از سرزمینهای خود از سوی نیروهای ارمنستان را هرگز تحمل نخواهد کرد. ** از سرگیری درگیری های نظامی از سال 2016 اتخاذ این مواضع گیری از سوی طرفین به تنش در منطقه دامن می زند که بر اثر آن در ماه آوریل سال 2016 میلادی شاهد از سرگیری درگیری های نظامی میان نیروهای جمهوری آذربایجان و ارمنستان شدیم که منجر به تلفات جانی در هر دو طرف شد. کارشناسان بر این باورند که ادامه این شرایط و تنش میان طرفین مناقشه که با نقض مرتب و گسترده رژیم آتش بس با استفاده از سلاح های سنگین همراه است، از سرگیری مجدد درگیری های نظامی در منطقه اجتناب ناپذیر خواهد بود.

** تلاش های ایران برای حل بحران قره باغ جمهوری اسلامی ایران از بدو بروز این مناقشه همواره برای جلوگیری از آن از طریق روش های سیاسی تلاش کرده است. دولت ایران برای رفع مشکلات آوارگان جنگی آذربایجانی که بر اثر این مناقشه از خانه و کاشانه خود اخراج شدند کمک های خود را هرگز دریغ نکرده و با ایجاد شهرک های چادری در چند منطقه جمهوری آذربایجان تامین کامل نیازهای این شهرک ها را ظرف چند سال بر عهده داشته است. تلاش های جمهوری اسلامی ایران برای میانجیگری و حل این مناقشه و ایجاد صلح میان دو کشور همسایه با توطئه های گوناگون ابرقدرت ها که نگران تقویت جایگاه کشورمان در منطقه هستند و آن را مانعی اصلی برای طرح های شوم خود می دانند، مواجه شده است.

جمهوری اسلامی ایران در حال حاضر نیز آمادگی کامل خود را برای مساعدت و کمک به طرفین مناقشه جهت رفع این معضل در منطقه اعلام کرده است .
روسای آمریکایی ، روسی و فرانسوی گروه میانجی مینسک در بیانیه مشترک خود که پس دیدار اخیر وزیران امور خارجه جمهوری آذربایجان و ارمنستان در نیویورک صادر شده ،
اعلام کردند برای ادامه مذاکرات ، هفتم اکتبر (برابر 15 مهر ماه جاری) به منطقه سفر خواهند کرد .
این در حالی است که به نظر برخی کارشناسان ، در شرایط حاضر و با توجه به وجود اختلافات عمیق در مواضع طرفین مناقشه ، پیشرفت در حل مناقشه قره باغ بعید به نظر می
رسد .